

CRAIG BROWN

*Üks, kaks,
kolm, neli!*

BIITLID LÄBI AJA

INGLISE KEELEST TÕLKINUD LAURI LIIDERS

 TÄNAPÄEV

Craig Brown
„One Two Three Four: The Beatles in Time“
4th Estate, 2020

Tekst © Craig Brown, 2020
Kõik õigused kaitstud.

Esmakordselt ilmunud HarperCollins Publishers Ltd.
kaubamärgi 4th Estate all Londonis.

Eestikeelne tõlge © Lauri Liiders, 2021
Toimetanud Ester Põldma
Erialatoimetaja Andres Oja
Kujundanud Villu Koskaru

Kaanepilt © Michael Ochs Archives / Getty Images
ISBN 978-9916-17-091-5

Trükitud AS Pakett trükikojas
www.tnp.ee

Francesele, Silasele, Tallulah'le ja Tomile

In five-score summers! All new eyes,
New minds, new modes, new fools, new wise;
New woes to weep, new joys to prize;
With nothing left of me and you
In that live century's vivid view
Beyond a pinch of dust or two;
A century which, if not sublime,
Will show, I doubt not, at its prime,
A scope above this blinkered time.

*Katkend Thomas Hardy luuletusest „1967”
(kirjutatud 1867. aastal)*

—

„Millised hiilgavad viiskümmend aastat
on need olnud maailma jaoks ...
Mõelge, millest me kõik võinuks ilma jääda,
kui poleks olnud biitleid.”

*Kuninganna Elizabeth II, kõneldes
1997. aasta novembris oma kuldpulmapeol*

1

Üks.

Kaks.

Kolm.

Neli.

Brian Epstein ja tema isiklik assistent Alistair Taylor, kes mõlemad kannavad stiilset musta ülikonda ja lipsu, astuvad alla järsust kaheksateistastmelisest trepist ja jõuavad sumbunud õhuga keldrisse Mathew Streetil. Briani arust on see „must nagu sügav haud, röske ja niiske ja lehkav”. Ta soovib, et ta poleks siia tulnud. Parema meelega viibiksid nad Alistairiga filharmooniaorkestri klassikalise muusika kontserdil, kuid uudishimu meelitas nad siia. Lavale longib neli noort muusikut. Brian on neid näinud perele kuuluvas plaadipoes, mida ta juhib: nemad on need, kes seal kõige värskemaid plaate kuulavad ja tüdrukutele ligi ajavad, plaanimata muidugi midagi osta.

Lugude vahel need kolm kitarridega lõngust lõugavad ja vanuvad, pööravad publikule selja ja teesklevad üksteisele virutamist. Taylor paneb tähele, et Briani silmad lähevad üllatusest suureks. Ka Taylor ise on läbi tegemas üht kõige hämmastavamat kogemust oma elus – „nagu keegi taoks sind” – ja ta arvab, et Brianil on sama tunne.

Pärast kontserti ütleb Taylor: „Nad on lihtsalt JUBEDAD.”

„Nad ON jubedad,” nõustub Brian. „Kuid minu arust ka suu-repärased. Lähme ütleme neile tere.”

George on biitlite seast esimene, kes märkab, et plaadipoe mees neile läheneb.

„Terekest,” ütleb ta. „Mis mister Epsteini siia toob?”

2

Teistel bändidel oli selge liider; sinu lemmik oli juba ette ära valitud. Keegi ei eelistaks Hank Marvini Cliff Richardile või Mike Smithi Dave Clarkile.

Biitlite puhul jäi sulle võimalus valida oma lemmik, ja sinu valik ütles palju ka sinu enda kohta. Ameeriklasest fänn Carolyn See leidis, et „Paul oli neile, kes eelistasid androgüünset ilu; John oli neile, kes hindasid aru ja vaimukust; George oli aga selle poolest eriline, et temal leidus seda, mida hiljem hakatakse nimetama spirituaalsuseks; Ringo oli aga maailma kõigi hädavareste kaitsepühak”.

Liverpools eelistas kaheteistaastane Linda Grant just Ringot, seda „põhjustel, millest ma isegi aru ei saa”. Ta meenutab, et „koolis oli üks õpetajate pailaps, kellele meeldis Paul. George’is ei paistnud olevat midagi erilist. John tundus aga kättesaamatu, liiga kõhedusttekitav”.

Ringo oli biitel neile tüdrukutele, kel puudusid ambitsioonid. Kui valisid oma lemmikuks tema, jäid reaalsuse pinnale. Mõistagi olid kõik teised juba ära võetud, kuid trummariga võis sul mingi võimalus olla. „Kui keegi küsis, kes on minu lemmik, siis ütlesin alati, „Oh, mulle meeldib Ringo,“” meenutab Fran Lebowitz, kes kasvas üles New Jerseys. „Mulle meeldis Ringo Starri isiksus. Meeldib endiselt. Muidugi polnud ta minu koolis plikade lemmik. Selleks oli kahtlemata Paul McCartney. Tema oli see kena biitel. Ilmselt oli Ringo Starri valimise taga ka soov teistest erineda.”

Helen Shapiro oli vaid kuusteist, aga juba suur staar siis, kui biitlid 1963. aasta alguse tuuril tema soojendusesinejate sekka

kuulusid. Nagu teistel tüdrukutel leidis temalgi oma lemmik. „John oli abielus, aga tollal ei teadnud sellest keegi, seega olin ka mina temast sisse võetud, nagu vist veel tuhanded tüdrukud ... George oli kõige tõsisem. Vahel ta rääkis sellest, mis ta teeb siis, kui rikkaks saab, ja üritas minult rahalise poole kohta uurida. Vaevalt minust palju abi oli. Mina polnud veel rahast huvitatud. Paul jäi nende eestkõnelejaks. Ringo oli kõige vaiksem.”

Pattie Boyd kohtus biitlitega siis, kui ta valiti nende tüdrukute hulka, kes mängisid filmis „A Hard Day’s Night”. „Esimese mulje põhjal tundus John teistest küünilisem ja otsekohesem. Ringo oli kõige meeldivam, Paul oli kenake, ja George oma sametpruunide silmade ja pähklikarva juustega oli kõige ilusam mees, keda olin kunagi näinud.” Erinevalt miljonitest teistest fännidest jõudis Pattie temaga päris kaugele. Lugejale teadmiseks, et ta abiellus George’iga.

Biitleid leidis igale maitsele. Fännina said end väljendada, eelistades üht kõigile teistele. Nad kõik kehastasid mõnd elementi: John tuld, Paul vett, George õhku ja Ringo maad. Isegi nende sõpradele meeldis neid väga selgetes toonides maalida ja esile tuua nende vastanduvaid iseloomu, nagu mõnes naljas inglase, uelslase, iirlase ja šotlase kohta. Carolyn See tõi välja, kuidas nad ka „A Hard Day’s Nightis” mängisid neile omaseks peetavaid rolle: „lõbus Paul, vaimukas John, mõtlik George ja totakas Ringo”.

Näitleja Victor Spinetti kõneles nende kohta kord sellise loo. Kui Salzburgis toimusid filmi „Help!” võtted, jäi ta grippi ja pidi voodis püsima. „Biitlid tulid mulle hotellituppa külla. Esimesena saabus George Harrison. Ta koputas, astus sisse ja ütles: „Tulin su patju kohendama. Kui keegi on haige, tuleb tal patju kohendada.” Ta kohendaski patju ja lahkus. Järgmisena tuli John Lennon ja trampis toas ringi, kärkides: „*Sieg heil, Schweinhund!* Arstid on kohal. Sinuga hakatakse eksperimente tegema. *Sieg heil! Heil Hitler!*” Ja ta lahkus siis. Seejärel saabus Ringo, istus voodi kõrvale, võttis hotellimenüü kätte ja luges valjusti ette, nagu lapsele:

„Kord elasid kolm karu. Emakaru, isakaru ja väike karu.” Ja ta lahkus siis. Paul lükkas ukse irvakile ja küsis: „Kas see on nakkav?” „Jah,” vastasin ma, mille peale ta ukse kinni pani ja rohkem ma teda ei näinud.” Paul jäi pragmaatiliseks nagu ikka. Sest ta teadis, et kui tema või mõni teine biitel grippi jääb, ei tule filmimisest midagi välja.

Brian Epsteini kõrval töötades pani Alistair Taylor tähele, kuidas biitlid oma teenitud rahaga ümber käisid. „Iga kuu esitas Brian poistele rahalise ülevaate, kus kõik oli detailselt kirjas, ja see oli pistetud valgesse jõupaberist ümbrikku. Nad reageerisid väga erinevalt. John kägardas selle kohe kokku ja pistis tasku. George võis sellele pilgu peale heita. Ringo poleks sellest nagunii aru saanud, seega ta ei hakanud aega raiskamagi. Paul oli ainus, kes selle ettevaatlikult lahti tegi, ja istus siis mitu tundi kabineti nurgas seda põhjalikult läbi vaadates.”

Vanemaks saades said nende iseloomuerinevused üha ilmsemaks. Muutuste tuules tuli igaühe tõeline pale aina selgemalt esile. Kui neil paluti nimetada kuulsaid figuure, keda panna „Sgt. Pepperi” albumikaanele, pakkus George välja mõned India gurud, Paul valis aga mitmeid muusikategelasi alates Stockhausenist ja lõpetades Fred Astaire’iga. Johni ettepanekud olid veidralt kahtlased: markii de Sade, Edgar Allan Poe, Jeesus, Hitler. Ringo ütles, et tema lepib sellega, mida teised välja pakuvad.

Muidugi keerles biitlite puhul kõik Pauli ja Johni vastandlike iseloomude ümber. Nende helisalvestustehnik Geoff Emerick jälgis mõlemat töötamas. „Kaht erinevamat inimest olnuks raske leida. Paul oli põhjalik ja organiseeritud, kandes alati kaasas märkmikku, kuhu ta tähendas oma korraliku käekirjaga üles laulusõnad ja akordimuutused. John näis aga kaose keskel elavat: ta muudkui otsis paberitükke, millele oma mõtted kähku kirja panna. Paul oli loomulik suhtleja; John ei suutnud oma mõtteid kuigi hästi sõnadesse panna. Paul oli diplomaat, John pigem agiteerija. Paul oli leebe jutuga ja jäi pea alati viisakaks; John oli paras lobamokk ja võis ka jäme olla. Paul oli valmis tunde

kulutama sellele, et mõni osa täpselt õige oleks; John oli kannatamatu ja ihkas juba järgmise asja juurde minna. Paul teadis reeglina täpselt, mida ta tahtis, ning solvus sageli kriitika peale; John oli märksa paksema nahaga ja oli valmis ära kuulama, mis teistel öelda on.”

John oli järsk, nõudlik ja vali; Paul oli maheda, kütkestava ja meeldiva suhtlusmaneeriga. Ent leidus neidki, kelle arust peitus Pauli sarmi taga eesmärgikindlus, mis võis vahel võtta isekuse vormi. Tony Barrow, biitlite pressiesindaja, on arvanud, et „John oli kõige häälekam, eriti just Epsteiniga. Kuid Paul lasigi Johnil kõige raskemad asjad korda ajada, eriti veel siis, kui Brianiga tekkisid mingid lahkarvamused. Ning Paul veenis ta siis lõpuni. John võis Briani vahel lausa nutma panna, kuid Paul, olles parem poliitik, kasutas oma vaikset mõju selleks, et asju endale soovitud suunas liikuma panna. John rohkem haukus kui hammustas. Selle haukumisega varjas ta oma madalat enesehinnangut ... Paul lubas inimestele maad ja ilmad kokku: piletid, kingitused ja mis kõik veel, ning jättis nende lubaduste täitmise siis minu hoolde. Ta tahtis jätta endast mulje kui heategijast, kuid lubaduste andmisel oli ta lahkem kui nende täitmisel. Ta oli äravõluja, mis avalikes suhetes muidugi kasuks tuli, kuna ta oskas meisterlikult imidžit luua. Ta on ja oli tõeline sõumees, luuüdist sõrmeotsteni. Ta toitub publiku heakskiidust.”

Paul oli lapsenäoga, põhjalik, reibas, diplomaatiline, energiline, kaunikõlaline, lipitsev, optimistlik, avatud, lustakas, tundeline, hooliv. John oli nurgeline, tormakas, ülisentimentaalne, keeruline, laisk, konfliktialdis, terav, sardooniline, pessimistlik, äärmuseni egotsentristlik, mossitav, lahe, julm. Paul pidas end armastusväärseks; John leidis, et teda ei saa keegi armastada.

Paul üritas kord selgitada, miks nemad kaks said just sellisteks inimesteks. „John pidi oma lapsepõlve ja ebastabiilse pereelu tõttu olema kõva südamega ja teravmeelne, alati valmis oma tegelikke tundeid varjama ja mõne vaimuka teravusega vastulööki andma. Minul oli aga üsnagi mugav lapsepõlv, väga põhjainglaslik. Olin

alati ümbritsetud perest ja paljudest inimestest, selline „Tass teed, kallike?” tüüpi värk, nii et minu väline olek jäi leebemaks. Oskasin teisi end mugavalt tundma panna. Räägi inimestega juttu, ole nende vastu kena, sest kena olla on kena ... Vaimses plaanis oli vähe sellist, mida keegi saanuks öelda, et mulle haiget teha, erinevalt Johnist, kelle isa ei elanud kodus, seega pidi ta kuulma: „Kus su isa on, sa väike vördjas?” Ja tema ema elas koos teise mehega, mis neil päevil oli „patuelu”, nii et sellest sai veel üks asi, millega teda narrida. Johni sai haavata iga nurga alt ja see kujundas ka tema iseloomu; ta oli väga kinnine inimene ... Seda suuresti just lapsepõlve tõttu.”

Biitlite muusika erakordne jõud, selle maagia ja ilu, tekib nende vastandite segunemisest. Teised bändid võisid olla lärma- kad või mõtlikud, progressiivsed või traditsioonilised, tõsised või optimistlikud, rahvalikud või seksikad või agressiivsed. Aga kui sa kuulad mõnd biitlite albumit, koged inimelu kogu selle täiuses. Johni arust oli nii, et kui nad koos lugusid kirjutasid, siis Paul „pakkus kergust, optimismi, ent mina eelistasin alati kurbust, ebakõlasid, mõningast bluusilikust”. See hästi tasakaalustatud pingelisus, mis kuulajat üheaegselt kaasa haaras ja käima tõmbas, muutis nende parima muusika nii väljendusrikkaks – see suutis samal ajal olla nii universaalne kui ka eriline.

Juba teismelistena lähenesid nad lugude kirjutamisele eesmärgitundega. Paul tegi koolist poppi ja John liitus temaga McCartneyte majas Forthlin Roadil. Paul avas siis mõne koolivi- hiku, sinised jooned valgel paberil, ja kirjutas järgmisele tühjale lehele „Veel üks Lennon-McCartney originaallugu”, ja nad asu- sidki kohe järgmist lugu komponeerima. Paulile meenub vähe viljatuid pärastlõunaid. „Meil polnud kunagi luhta läinud ses- sioone ... Kõigi nende aastate kestel ei lahkunud me sessioonidelt kunagi tundega „Kurat, meil ei õnnestu midagi valmis kirjutada”.

Mõnes loos eristus Johni loodu Pauli omast nii ilmselt, et see näis lausa karikatuurne. Paul leiutab rea „*We can work it out*”, ja John tuletab kohe meelde „*Life is very short*”. Paul laulab „*It's*

getting better” ja John annab vastu „*Can't get much worse*”.* Loos „*A Day in the Life*” on see innukas ajalehelugeja John, kes naerab mehe üle, kes endal autos ajud välja tulistas, samas kui optimistlik Paul ärkab üles, kargab voodist välja ja haarab kammi, et juukseid siluda.

Paljudel lugudel on helged meloodiad, kuid sünged sõnad, või siis sünged meloodiad, aga helged sõnad. Lugude „*Help!*”, „*Run for Your Life*”, „*Misery*” ja „*Maxwell's Silver Hammer*” sõnad kõnelevad depressioonist ja psühhoosist, kuid viisid on lustakad. Nende soololugudest, kus pole tunda, et kaks autorit omavahel sõdivad, jääb sageli puudu mingi teine mõõde, sest John keskendub oma enesehaletsusele ja Paul oma uitmõtetele.**

Aja möödudes jäi nende koostöö aina harvemaks, üha rohkem lugusid komponeeriti eraldi. Kuid nad võistlesid teineteisega edasi ja see innustas mõlemat; nii John kui Paul soovisid pälvida teise heakskiitu. „See oli ideaalne sobivus,” kirjutas kriitik Ian MacDonald. „Nad naersid samade asjade peale, mõtlesid samal kiirusel, austasid teineteise talenti ja teadsid, et sõnades välja ütlemata iha saada parimaks ja teist üllatada aitab nende muusikal elujõuliseks jääda.”

---

* Paul: „Suudame selle lahendada”, John: „Elu on väga lühike”. Paul: „Küll läheb paremaks”, John: „Hullemaks enam minna ei saa”. *Tõlkija märkus.*

** Neliteist aastat pärast biitlite laialiminekut rääkis Paul ajakirja Time Out intervjuus Steve Grantile: „Ma tean, et mul on midagi kaduma läinud ... Vajan mingit välist sekkumist või stiimulit, mida mul enam ei leidu. Ma mäletan, kui teravaks see biitlite puhul läks – kui Ringole või George'ile miski ei meeldinud, siis sellest loobuti. Ilma selle välise stiimulita on mu lood läinud rõõmsamaks, aga eks ma olengi end alati rohkem kodus tundnud armastuslugude ja ballaadide vallas.” Samal ajal käis Johnile närvidele see, et tema lugudest hooliti vähem. „Mõnikord see ärritas teda, et Pauli lugusid rohkem kaverdati,” kõneles Yoko 2008. aastal Philip Normanile. „Ta ütles: „Nad kaverdavad muudkui Pauli lugusid – minu omasid mitte kunagi.” Pauli näole ilmus naeratus, kui ta 2019. aastal BBC ajakirjanikule Emily Maitlisele rääkis, kui väga John ärritus, kui nad New Yorgis mõne hotelli vestibüüli jalutasid ja sealsed pianistid, tahtes talle meeldida, lasid kohe kuuldavale „Yesterday”.